

57. Srečanje mladih raziskovalcev Slovenije 2023

Brati inu obstati

Slovenski jezik ali književnost

Raziskovalna naloga

Avtor: Anže Potočnik

Šola: Osnovna šola Toneta Čufarja Maribor

Mentorici: Nataša Klis, Barbara Vorih

Maribor, april 2023

57. Srečanje mladih raziskovalcev Slovenije 2023

Brati inu obstati

Slovenski jezik ali književnost

Raziskovalna naloga

Avtor: Anže Potočnik

Šola: Osnovna šola Toneta Čufarja Maribor

Mentorici: Nataša Klis, Barbara Vorih

Maribor, april 202

Kazalo vsebine

1 UVOD	1
1.1 Namen in cilji naloge	2
1.2 Hipoteze	2
2 METODOLOGIJA.....	3
2.1 Izvor podatkov	3
2.2 Metode dela	3
3 O BRANJU	5
3.1 Branje v zgodnjem otroštvu	5
3.2 Interes za branje	6
3.3 Oblike branja	8
3.4 Bralna motivacija	9
3.4.1 Prvine notranje motivacije	11
3.4.2 Prvine zunanje motivacije	11
3.5 Projekti za spodbujanje branja na šoli.....	12
3.5.1 Bralna značka.....	12
3.5.2 Večer branja	13
3.5.3 Rastem s knjigo.....	13
3.5.4 Eko bralna značka	14
3.5.5 Dolgo branje kot del pouka materinščine	15
4 REZULTATI.....	16
4.1 Anketa 1.....	16
4.2 Branje slikanic prvošolcem	21
4.3 Plakati	23
4.4 Žepki za besedila.....	24
4.5 Knjižni bingo	25
4.6 Branje učencem od 2. do 5. razreda.....	28
4.7 Intervju s šolsko knjižničarko.....	29
4.8 Anketa 2.....	30
5 DRUŽBENA ODGOVORNOST	34
6 ZAKLJUČEK	35
7 VIRI IN LITERATURA	37
8 PRILOGE	38
8. 1 Anketa 1.....	38

8. 2 Anketa 2.....	39
--------------------	----

Kazalo slik

Slika 1: Oblike branja	8
Slika 2: Prikaz najpomembnejših prvin notranje in zunanje motivacije.....	10
Slika 3: Branje na šolskem hodniku	22
Slika 4: Branje v knjižnici.....	23
Slika 5: Plakati v prostorih šole.....	24
Slika 6: Bralni žepek na razredni stopnji.....	25
Slika 7: Bralni žepek na predmetni stopnji	25
Slika 8: Knjižni bingo	26
Slika 9: Navodila za knjižni bingo	26
Slika 10: Skrinja za oddajo izpolnjenih kartončkov v šolski knjižnici	27
Slika 11: Podelitev nagrad	28
Slika 12: Druženje z drugošolci	29

Kazalo grafov

Graf 1: Priljubljenost branja	16
Graf 2: Branje mi predstavlja.....	17
Graf 3: Število prebranih knjig na mesec	17
Graf 4: Opravljanje bralne značke	18
Graf 5: Motivacija za branje	18
Graf 6: Vrste knjig, ki jih učenci radi berejo	19
Graf 7: Dejavniki, ki vplivajo na izbiro knjige.....	20
Graf 8: Najljubša knjiga.....	20
Graf 9: Nagovarjanje učencev preko plakatov	31
Graf 10: Prebiranje besedil iz žepkov	32
Graf 11: Število prebranih knjig v mesecu.....	32

POVZETEK

Branje! Te besede moji vrstniki skorajda ne poznajo več. Vedno manj učencev v najstniških letih bere. S pomočjo raziskovalne naloge z naslovom *Brati inu obstati* bom skušal učence, še posebej učence predmetne stopnje, spodbujati k branju. Poskusil bom ugotoviti, kakšen odnos imajo do branja starejši učenci ter kakšnega mlajši. Pri učencih predmetne stopnje bom skušal z anketo pridobiti vpogled v njihove bralne navade in ugotoviti, kaj bi jih za branje motiviralo. Po ugotovljenem stanju bom skušal z različnimi aktivnostmi prepričati učence, da je branje zabavno, in jih pritegniti k branju. Pri učencih na razredni stopnji pa bom prav tako navduševal za branje z dejavnostmi, ki bodo prilagojene njihovi starostni stopnji v sodelovanju z učiteljicami razredničarkami, bralni interes pa bom ugotavljal z metodo razgovora. Pregledal bom tudi literaturo, ki se ukvarja z motivacijo otrok za branje in branjem samim ter njegovim vplivom na razvoj mladostnikovega intelektualnega in duhovnega obzorja. Predvidevam, da je učence mogoče navdihniti za branje in se bo v času, ko bom zaključeval svojo raziskavo, odstotek učencev, ki branja ne odklanjajo, malce zvišal.

ZAHVALA

Svojima mentoricama se zahvaljujem za vse nasvete, naši šolski knjižničarki pa za pomoč pri izboru literature. Iskrena hvala tudi moji družini za spodbudo in potrpežljivost, da sem raziskovalno nalogo lahko pripeljal do konca. Zadnja zahvala pa je namenjena učencem in delavcem šole, ki so sodelovali v anketah ter mi pomagali pri izvedbi posameznih dejavnosti.

1 UVOD

Že od nekdaj sem zaprisežen bralec. Branje mi predstavlja sprostitev, odmik od šolskih obveznosti, potovanje v času in prostoru, prisostvovanje drugim ter drugačnim življenjskim zgodbam, zabavo, užitek in oblikovanje pogledov na svet. Tema spodbujanja k branju me je pritegnila predvsem zaradi mojih sošolcev, ki berejo samo še za ocene oziroma kadar je to res nujno potrebno in svoj prosti čas veliko raje preživljajo na elektronskih napravah – računalniku, pametnem telefonu, tablici. Večkrat sem v knjižnici videl samo knjižničarko, o bralcih pa ne duha ne sluha, kar se mi zdi skrb zbujajoče. Že eden mojih najljubših pesnikov, Tone Pavček, je vizionarsko povedal: »Če ne bomo brali, nas bo pobralo.«

Podatki o bralni pismenosti so namreč katastrofalni: 48 % Slovencev ni v zadnjem letu kupilo niti ene knjige. 42 % Slovencev ni v zadnjem letu prebralo niti ene knjige. Kar 25 % odraslih Slovencev je funkcionalno nepismenih (PIAAC 2016). Govoriti o »družbi znanja« ob takih podatkih je smešno. A govoriti je potrebno, še bolj pa delovati! Kaj lahko storimo kot posamezniki, kaj lahko storijo ustanove, kaj država, da se bo raven bralne pismenosti dvigovala in bo drevo slovenske kulture z lastno identiteto – slovenskim jezikom – stalo inu obstalo (<http://www.ljubljana.si/sl/moja-ljubljana/prireditev/brati-pomeni-stati-inu-obstati-2/>)?

Ob teh podatkih sem pričel razmišljati, kako bi se morda dalo pridobiti moje sošolce in tudi druge učence naše šole, da bi več brali – rastemo namreč v odrasle ljudi in bomo slej ko prej ustvarjali tudi kulturno podobo naše domovine. Narodovo kulturo si lahko predstavljamo kot drevo. Globlje, ko segajo korenine, in višje, ko se vzpenjajo veje v nebo, bogatejša je kultura, saj srka sok iz tradicije in razpenja vejevje pogumno v višino ter širino, suvereno, brez strahu, samozavestno, radovedno in ustvarjalno. Korenine slovenstva so globoke, zrasle z delom velikega Primoža Trubarja, ki mu še vedno ni izmerjena vrednost za našo kulturo. »Stati inu obstati« namreč ne udejanjamo v njegovem duhu, ki nam govori: brati, brati (prav tam)!

V želji vsaj nekaj učencev naše šole iz nebralcev spreobrniti v bralce sem se lotil pričujoče raziskovalne naloge. Iz podatkov, ki sem jih pridobil v pogovorih s šolsko knjižničarko, učiteljicami razrednega pouka in učiteljicami slovenščine, je razvidno, da učenci v prvem in drugem triletju še radi berejo, kasneje pa se začne ta odstotek znatno nižati. Tako sem si

zadal nalogo, da skušam za branje motivirati predvsem učence na predmetni stopnji, prav tako pa se ukvarjati tudi z mlajšimi učenci, in sicer v smislu širjenja veselja nad branjem.

1.1 Namen in cilji naloge

Cilj, ki sem si ga zadal, je bil vplivati na to, da bi učenci naše šole, predvsem tisti na predmetni stopnji, vsaj v tem šolskem letu (želel bi si, da tudi v vseh prihodnjih) prebrali kakšno knjigo več oziroma vsaj kakšno. V ta namen sem:

- izvedel anketo o priljubljenosti branja in možni motivaciji za branje pri učencih predmetne stopnje;
- pripravil dejavnosti, s katerimi sem poskušal vplivati na učence, da bi (več) brali;
- ponovno izvedel anketo o priljubljenosti branja in preveril, ali se je v tem času povečala izposoja v šolski knjižnici.

1.2 Hipoteze

Predvidevam, da bom po koncu raziskovanja ugotovil naslednje:

- učence je za branje možno navdušiti;
- pravilno izbrane dejavnosti lahko vplivajo na to, da bere več učencev.

2 METODOLOGIJA

Ob pričetku svojega raziskovanja sem izhajal iz izreka avtorice svoje najljubše zbirke knjig o mladem čarovniku Harryju Potterju, in sicer, da tisti, ki ne marajo brati, doslej samo še niso našli prave knjige. Jaz sem jih našel veliko, česar pa ne bi mogel trditi za svoje sošolce oziroma za učence tretjega triletja nasploh. Ne samo da sam gledam na branje kot užitek in nadvse prijetno razvedrilo, predstavlja mi tudi svojevrsten izziv, neskončen bazen za pridobivanje novih besed in širjenje obzorij, spoznavanje novih in drugačnih kultur ter ljudi, s čimer si postopoma oblikujem svoj svet vrednot. Vse to bi si želel tudi za svoje vrstnike, zato sem svoje raziskovanje usmeril v iskanje načinov, kako bi jim branje približal, jih z njim 'okužil' ali dosegel vsaj to, da bi o branju pričeli razmišljati ter da bi se jim mogoče zazdelo vsaj malce privlačno.

Za preverjanje zastavljenih hipotez sem uporabil več raziskovalnih metod. S pomočjo deskriptivne, analitične in komparativne metode sem uporabil teoretična spoznanja iz razpoložljive literature ter empirična spoznanja, ki sem jih pridobil z izvedbo dveh anket in izvajanjem dejavnosti ter delom z učenci ter tako oblikoval končna spoznanja, ki so potrdila ali ovrgla moje na začetku zastavljene hipoteze.

2.1 Izvor podatkov

V teoretičnem delu raziskovalne naloge sem uporabil relevantne knjižne in spletne vire, v empiričnem delu pa sem podatke pridobil s pomočjo dveh anket, izvedenih med učenci naše šole (od 6. do 9. razreda), razgovora s knjižničarko ter ob izvajanju dejavnosti z učenci.

2.2 Metode dela

Svoja predvidevanja o bralnih navadah učencev sem najprej preverjal s pogovori z učitelji, tako predmetne kot razredne stopnje, in šolsko knjižničarko. Izvedel sem, da učenci še radi berejo v prvem triletju in 4. ter 5. razredu, kasneje pa začne bralni interes izzzvenevati. To je razvidno tudi iz števila opravljenih bralnih značk, ki začne po 6. razredu drastično upadati. Da bi tako stanje potrdil, sem se uvodoma lotil ankete, ki sem jo izvedel med učenci od 6. do 9.

razreda. Pridobljeni rezultati so moja predvidevanja in podatke, ki sem jih pridobil od učiteljev, potrdili. Hkrati pa sem z anketo želel tudi priti do zamisli, kako bi se lahko lotil reševanja trenutnega stanja oziroma širjenja bralnega virusa med učenci od 6. do 9. razreda. Pretehtal sem rezultate ankete in izbral naslednje dejavnosti, s katerimi sem v času nastajanja te raziskovalne naloge učence skušal motivirati za branje. Odločil sem se za:

- branje slikanic prvošolcem;
- razobešanje plakatov, ki nagovarjajo k branju, po vseh prostorih šole;
- žepke, v katere sem nastavljal besedila za branje 'mimogrede';
- knjižni bingo;
- branje po razredih in razgovor z učenci po branju za učence od 2. do 5. razreda;
- ponovno izvedbo ankete, s katero sem preverjal učinek izvedenih dejavnosti na bralni interes učencev od 6. do 9. razreda.

Ko sem zaključil z izvajanjem bralnih aktivnosti, sem opravil še eno anketo, da bi preveril, ali so omenjene dejavnosti vplivale na večjo motivacijo branja. Podatke sem na koncu interpretiral in podal ugotovitve.

3 O BRANJU

3.1 Branje v zgodnjem otroštvu

Z branjem otrok razvija številne spretnosti, ki so v življenju ključne in zaradi katerih je v prednosti pred vrstniki, ki ne berejo. Ključ za oblikovanje bralnih navad pri otrocih in bodočih odraslih pa je predvsem družinsko branje. Pri branju otrokom ne gre samo za to, da pred spanjem slišijo pravljico. Če bi šlo samo za to, bi zadoščal pametni telefon. Ko zvečer otroku beremo, se skupaj z njim umirimo in odklopimo od dnevnih tegob ter vseprisotnih zaslonov. Gre torej tudi za to, da skozi tovrstno večerno branje vzpostavimo vez z otrokom, ki je dovolj močna, da vzdrži ne glede na vse, kar se nam v življenju pozneje zgodi. Poleg tega si skozi branje otrok krepi besedni zaklad in se srečuje z besednimi zvezami, ki v vsakdanjem govoru ne obstajajo. Za skupno listanje knjig in branje z otrokom ni nikoli prezgodaj. Sprva malčku ponudimo knjige za igranje – iz blaga, lesa, kartona. Poimenujmo stvari na slikah, skupaj glejmo ilustracije, sprva le pripovedujmo, potem berimo. Branje naj postane sestavni del družinskega vsakdanjika – obred oziroma dobra navada kot umivanje zob. Pomembno je, da otroku beremo kar se da raznolike knjige – tako bo spoznaval različne svetove, kulture, junake, tematike, sloge, žanre in postopoma odkrival svoje interese. Bodimo potrpežljivi – tudi če otroku pozornost pade ali če moramo že petnajstič prebrati isto knjigo. Tudi ko otrok že samostojno bere, ohranjajmo navado skupnega branja. Berimo otroku, dokler želi. Preberimo mu kak odlomek iz knjige, ki jo beremo sami. Ponudimo mu stripe, knjige, po katerih so posneti filmi ali serije, starejšemu šolarju tudi že kakšno knjigo za odrasle (<https://www.delo.si/kultura/knjiga/otroci-ki-berejo-so-v-prednosti/>).

Skupno branje je pomembna spodbuda razvoju otrokovega socialnega razumevanja. Odrasli preko skupnega branja zgodb, ki vključujejo opise junakov (njihovih čustev in misli, želja in motivov za dejanja ter odnosov z drugimi), spodbujajo otrokovo zavzemanje pogleda drugih ter razumevanje misli, čustev in celovitih medsebojnih odnosov med junaki v zgodbah. Z razvojem socialnega razumevanja je povezan tudi razvoj empatije. Gre za spodobnost otroka, da se vživi v položaj druge osebe, razume njena čustva ter se nanje ustrezno odzove. Empatija torej vključuje sposobnost prepoznavanja in razumevanja lastnih čustev ter čustev

drugih ljudi in iskanje ustreznih načinov, kako drugim pomagati (Marjanovič Umek idr., 2022: 26–32).

Otrokovi prvi koraki pri usvajanju branja so povezani z govornim razumevanjem, razumevanjem tiska, prepoznavanjem različnih glasov in šele nato tudi s poznavanjem črk ter povezovanjem črk z glasovi. Za učenje branja je pomembno, da se otrok v vsakdanjem življenju srečuje z različnimi bralnimi gradivi, kot so slikanice, otroške knjige, revije itd. Tako spozna, da so knjige in bralno gradivo organizirani na enak predvidljiv način – v našem kulturnem okolju branje posamezne strani vedno poteka od leve proti desni in od zgoraj navzdol, dogovorjena pa je tudi smer poteka branja od začetka do konca knjige (prav tam).

Otrok, ki se uči brati, bo posamezno besedo najprej črkoval na glas ter nato poskušal te glasove povezati v besedo. Pri tem pa ima lahko tudi težave. Čeprav bo pravilno črkoval besedo, je lahko pri povezovanju glasov v besedo neuspešen ali delno neuspešen. Otrok, ki pogosto in veliko bere, je vedno bolj spreten, branje pa je vse bolj avtomatizirano. Postopoma besed ne črkuje več na glas, saj pri branju prepozna celotne besede (prav tam).

Otroci se med seboj glede na zanimanje, ki ga kažejo za tisk in branje, razlikujejo. Otrok, ki kaže večje zanimanje za tisk, bo pogosteje dajal pobudo za skupno branje, pogosteje bo opazoval tisk v svojem okolju in spraševal, kaj piše. Take dejavnosti povečujejo otrokovo razumevanje namena, uporabe in pomena različnih besedil na splošno. Pri tem je še posebej pomembno otrokovo razumevanje, da je namen besedil izmenjava različnih sporočil med bralcem in piscem besedila (prav tam).

3.2 Interes za branje

Strokovnjaki, ki se ukvarjajo s proučevanjem otrokovega branja, so ugotovili, da so za branje potrebni tudi trud, vztrajanje in želja. Posameznik razvije svoj osebni interes za branje takrat, ko postane branje zanj užitek, ko si želi prebrati knjigo, ko se iz prebranega nekaj nauči in mu prebrana knjiga predstavlja tudi samopotrditev. Gre za značilnost, ki se postopoma razvija skozi posameznikove pozitivne bralne izkušnje: skupno branje knjig v domačem okolju, v vrtcu ali šoli, samostojno gledanje in branje knjig, skupni obiski v knjižnici, obiski pravljličnih uric, ustvarjanje ob knjigah, razprave ter pogovori o prebranih knjigah idr. Pravi bralci navajajo, da je knjiga zanje »kot hrana«, da jih je tako »zagrabila«, da so jo morali prebrati

do konca. O prebranih knjigah se radi pogovarjajo in svetujejo prijateljem (Knaflič, 2009: 17–8).

Knjige, ki so jim všeč, otroci pogosto vzamejo v roke večkrat. Vendar se to zgodi le, če ima otrok knjigo doma, na knjižni polici. Šilih pravi, da je treba knjige otrokom tudi fizično približati, in zato ravnajo napak knjižničarji, ki knjige redoljubno zaklepajo v šolske knjižnice, namesto da bi jih postavili v razrede in dovolili, da jih otroci vzamejo v roke takrat, ko si jih zaželi (Kordigel, 1991: 13).

Interes ima pomembno usmerjevalno vlogo – za branje knjige se odločiš, ker te zanima, ker si s knjigami že imel pozitivno izkušnjo in si želiš takšno izkušnjo ponovno doživeti. Večina otrok v predšolskem obdobju še nima izoblikovanih izrazito posebnih interesov. Takim otrokom lahko ponudimo vsebinsko zelo raznovrstno gradivo ter opazujemo, kako se na določeno tematiko odzivajo in jim o temi, ki jih bolj zanima, ponudimo še več knjig. Če je pri otroku v nekem obdobju v ospredju določen interes (na primer za nogomet, balet), je pomembno in koristno, da ga uskladimo z njegovim bralnim interesom. V tem obdobju ga bodo najverjetneje zanimale prav knjige o tem področju. Iskanje »prave« knjige je težko, vendar se pri izbiri velja potruditi. Strokovnjaki namreč ugotavljajo, da pri knjigi, ki je za otroka prevelik izziv, nastopi zaskrbljenost, če je izziv premajhen, pa nastopi dolgočasje (Knaflič, 2009: 28–19).

Otrokova aktivna vloga je ključna tudi za avtonomnost in svobodo. Otrokom je treba omogočiti, da si med množico knjig izberejo tisto, ki jih zanima, saj prav priložnost za izbiro spodbudi njihovo motivacijo za branje (prav tam, 20).

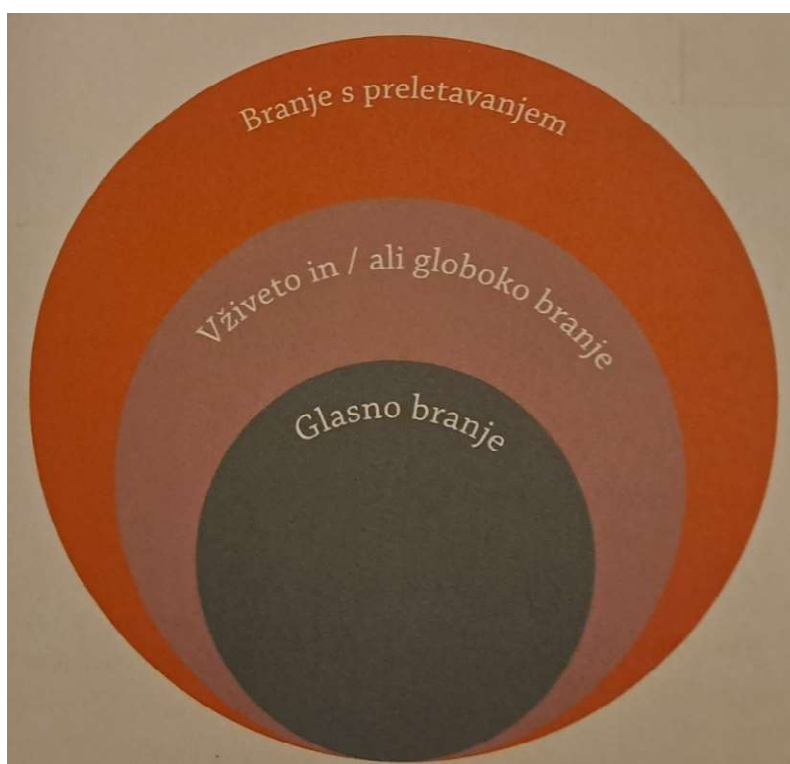
Poleg interesa za branje se kot pomemben element motivacije za branje kaže tudi otrokov odnos do branja – pomembnost, ki jo posameznik pripisuje branju in knjigi. Odnos do branja je najpogosteje opredeljen kot sistem občutkov, ki se nanašajo na branje in povzročijo, da se posameznik odloči za branje ali se branju izogne. Strokovnjaki so ugotovili, da obstaja splošen odnos do branja, ki ga sestavlja vrsta specifičnih odnosov: odnos do literarnih zvrsti (tako imajo na primer eni radi pesmi, drugi jih ne marajo, enim so všeč pravljice, drugim ne ...), do posameznih avtorjev, ilustratorjev ipd. (prav tam, 21).

Za otrokov pozitiven odnos do branja je pomembno še razumevanje, da je lahko branje tudi vir užitka, zabave in sprostitve. Na otrokov odnos do branja pa seveda vplivajo tudi

prepričanja o kulturnih normah v njegovem okolju, ki se nanašajo na branje. Če je v okolju, kjer otrok živi, branje vrednota, je večja verjetnost, da bo tudi on branje vrednotil pozitivno (prav tam, 22).

3.3 Oblike branja

Miha Kovač (2020) v svoji knjigi *Berem, da se poberem* ločuje tri različne oblike branja, ki so nastale v različnih časovnih obdobjih in danes sobivajo, to so glasno branje, vživeto in/ali globoko branje in branje s preletavanjem. Sobivanje različnih načinov branja ponazori z grafom, podobnim čebuli: ta kaže ne le njihov delež v medijski krajini, temveč tudi časovni razvoj.

Slika 1: Oblike branja (Kovač, 2020: 43)

Glasno skupinsko branje prevladuje pred iznajdbo tiska (v 15. stoletju), ker so takrat znali brati le redki izbranci. V evropski civilizaciji so v antiki in srednjem veku bralci nebralcem brali javno in na glas. Na evropskem podežlju se je ta navada ohranila do konca 19. stoletja, ko so si glasno brali po kmečkih izbah. Glasno branje je živo še danes, saj starši tako berejo otrokom (Kovač, 2020: 35–46).

Pri tihem branju se v besedilo vživimo, tako da pozabimo na svet okoli sebe. Ko beremo besedila, v katerih srečujemo nove besede, nove besedne zveze in nove miselne povezave, si poglobljamo ter širimo besedišče. Takemu branju pravimo globoko branje. Nove besede, stare besede z novimi pomeni in nove miselne povezave so osnovni pogoj za ustvarjalno mišljenje. Globoko branje je zato vadba za mišljenje (prav tam).

V sodobnem času je po zaslugi zaslonskih medijev na razpolago bistveno več besedil kot prej. Številna le preletimo in/ali na hitro procesiramo informacije. Preletavanje je odlična tehnika za naglo iskanje in odbiranje informacij – in bolj smo tega vešč, bolj jo bomo odnesli v sodobnem svetu. Preletavanje postane problematično šele, če izpodrine druge, bolj poglobljene načine branja, ki poglobljajo in širijo naše besedišče ter nas učijo analitično misliti in imeti kritičen odnos do medijskih manipulacij in medijskih zamegljevanj (prav tam).

3.4 Bralna motivacija

Odgovor na vprašanje, kaj je bralna motivacija, je iskanje odgovorov na različna vprašanja: Kaj posameznika žene k branju? Kaj je tisto, zaradi česar bralec vztraja pri branju do konca besedila? Zakaj se k branju vedno znova vrača? Zakaj nekateri berejo vse življenje, drugi pa knjige ne vzamejo več v roke, ko zapustijo šolske klopi (Pečjak idr., 2006: 7)?

Da lahko bolje razumemo, kaj je bralna motivacija, moramo natančneje opredeliti pojem motivacija. Motivacijo lahko opredelimo kot neko notranje stanje, ki usmerja in vzdržuje vedenje. Psihologi, ki preučujejo motivacijo, so se osredotočili na naslednja vprašanja:

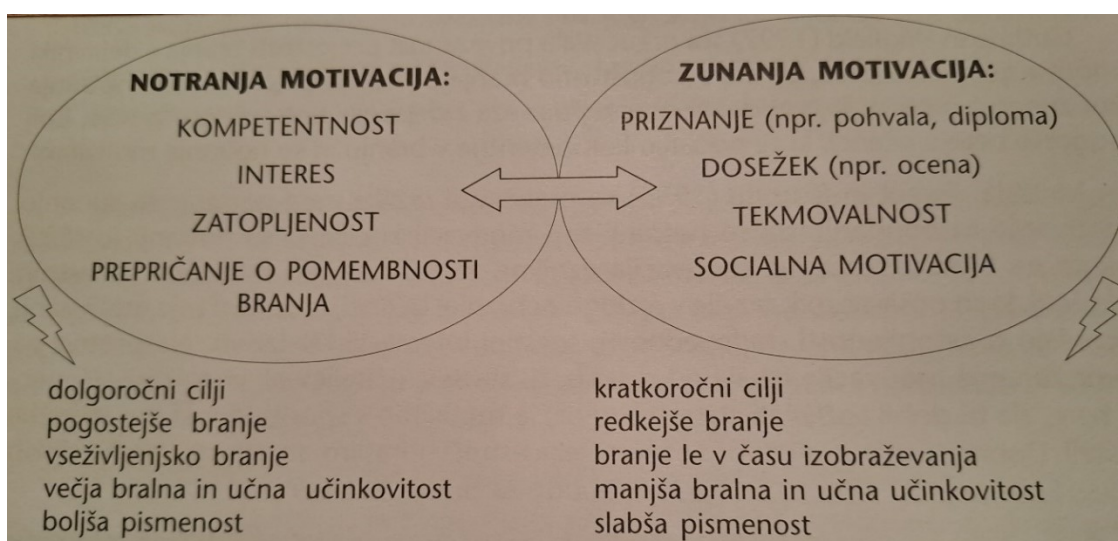
- Kako ljudje izbirajo svoje vedenje?
- Kako dolgo traja, preden začnemo?
- Kakšna je intenzivnost ali raven vpletenosti?
- Kaj je vzrok, da neka oseba vztraja ali pa se vda?
- Kaj posameznik razmišlja in občuti med aktivnostjo?

Osnovno vprašanje motivacije je: »Od kod izvira – znotraj ali izven posameznika?« Motivacija, ki izvira iz dejavnikov, kot so interes ali radovednost, se imenuje notranja motivacija. Notranja motivacija je naravna težnja iskanja in osvajanja izzivov, ko sledimo

osebnim interesom in urimo sposobnosti. Kadar smo notranje motivirani, ne potrebujemo dodatnih spodbud iz okolja. Nasprotno pa, kadar naredimo nekaj zato, da bi dobili nagrado ali da bi zadovoljili druge, imamo opravka z zunanjo motivacijo. Sama aktivnost nas v resnici ne zanima, ampak nas zanima nagrada, ki jo bomo za to aktivnost dobili (Woolfolk, 2002: 318–321).

Na splošno velja, da je notranja motivacija za branje, ki izhaja iz notranje želje in potrebe posameznika, bolj učinkovita od zunanje ter vodi do trajnejšega bralnega interesa. Zunanja motivacija, ki jo spodbujajo zunanji dejavniki (npr. ocena, pohvala), pa vpliva na vedenje začasno in zato ne vodi do trajnih interesov. Lahko rečemo, da je za izrazito zunanje motiviranega bralca prebrana knjiga le sredstvo, da dobi npr. dobro oceno, za notranje motiviranega bralca pa je prebrana knjiga predvsem vir zadovoljstva in užitka (Pečjak idr., 2006: 9).

Ključne prvine notranje motivacije so: kompetentnost, interes, zatopljenost učenca v branje in njegovo prepričanje o pomembnosti branja; prvine zunanje motivacije pa so: dobiti priznanje, dosežek (dobro oceno), tekmovati z drugimi ali brati zaradi sodelovanja v različnih socialnih aktivnostih (pogovori z vrstniki, s prijatelji). Pri notranji motivaciji so cilji dolgoročnejši, notranja motivacija vodi k pogostejšemu in po navadi vseživljenjskemu branju ter prispeva k večji bralni in učni uspešnosti kot zunanja motivacija, pri kateri so cilji odvisni od zunanjih dejavnikov (prav tam, 11).

Slika 2: Prikaz najpomembnejših prvin notranje in zunanje motivacije (Pečjak idr., 2006: 10)

3.4.1 Prvine notranje motivacije

K notranji motivaciji uvrščamo:

- kompetentnost ali občutek lastne učinkovitosti (pomeni zaupanje posameznika v lastne bralne zmožnosti oz. prepričanje, da bo s pomočjo branja lahko rešil bralne naloge in prišel do cilja; gre za prepričanje bralca, da ima več možnosti za to, da doseže bralni cilj, kot da ga ne doseže; si zaupa, da je zmožen besedilo prebrati in razumeti);
- interes (**situacijski**: povzročijo ga določeni pogoji in/ali predmeti v okolju, ki usmerjajo pozornost posameznika; ko neki dražljaj sproži posameznikov interes, je njegova pozornost usmerjena na ta dražljaj – odziv na ta dražljaj je lahko kratkoročen in preneha po določenem času, lahko pa je dražljaj za posameznika tako močan in zanimiv, da ta situacijski interes pripomore k začetku dolgotrajnega osebnega interesa; **osebnostni interes**: je opredeljen kot razmeroma stabilna in dolgotrajna nagnjenost, navadno povezana s povečanim znanjem in pozitivnimi vrednotami ter pozitivnimi čustvi do nekega področja, predmeta oziroma dejavnosti; določen je z dvema komponentama: pozitivnimi čustvi do predmeta ali dejavnosti in pomembnosti, ki jo posameznik pripisuje temu predmetu ali dejavnosti);
- zatopljenost v branje (kadar je posameznik zatopljen v nalogo, je njegova pozornost v celoti osredotočena na nalogo, sočasno pa vsebino zelo dobro razume, saj delujeta povezano razumevanje in pozornost; je posebna vrsta zavzetosti: učenec je lahko zavzet in ne tudi zatopljen, zatopljenost pa ni mogoča brez zavzetosti) in
- prepričanje o pomembnosti branja (prav tam, 11–17).

3.4.2 Prvine zunanje motivacije

Kot zunanjo motivacijo opredeljujemo motivacijo učenca takrat, ko njegovo branje spodbudi in vodi:

- želja po priznanju (npr. pohvali, diplomi);
- želja po dosežku (npr. dobra ocena) ali

- tekmovalnost (npr. želja da bi pri določeni bralni nalogi premagal svoje sošolce).

Notranje motivacije ne moremo vrednotiti kot dobro, zunanje pa kot slabo. Zavedati se je treba, da lahko močan motivacijski učinek dosežemo tudi z zunanjimi motivatorji in spodbujevalci, kot so npr. različna priznanja, ocene ali želja, da premagaš vrstnike v bralni aktivnosti; vendar je ta motivacijski učinek relativno kratkotrajen. Če učenec potrebuje zunanje spodbude za branje, potem njegova pripravljenost in zavzetost za branje upade ter učenec preneha z branjem že po morebitni prvi slabi oceni. Takega učenca je treba takoj spodbuditi z novimi motivi, npr. priznanjem, in bo spet bral naprej. Zgodi se seveda lahko, da zaradi zunanjih spodbud učenec sčasoma izboljša svoje bralne sposobnosti, in ko branje zanj ni več težavno, začne brati zaradi notranjih razlogov (prav tam, 18).

3.5 Projekti za spodbujanje branja na šoli

Na naši šoli potekajo različni projekti in dejavnosti, s katerimi skuša šola spodbujati branje pri učencih. Le-ti se vanje večinoma vključujejo prostovoljno, učitelji in šolska knjižničarka pa jih skušajo čim bolj usmerjati ali jim prigovarjati, da se zanje tudi odločijo in v njih kasneje aktivno sodelujejo.

3.5.1 Bralna značka

Bralno značko sta osnovala pisatelj Leopold Suhodolčan in prof. Stanko Kotnik. Prve – Prežihove značke – so bile podeljene maja 1961 na Koroškem. Od začetka devetdesetih let, ko se je gibanje posodobilo z motivacijskim programom *S knjigo v svet*, je to tudi njeno geslo. V letu 2002 se je Bralna značka organizirala kot samostojno Društvo Bralna značka Slovenije – ZPMS, njen program pa je še vedno del nacionalnega programa Zveze prijateljev mladine Slovenije. V strokovnem smislu gibanje od vsega začetka vodijo mentorji po šolah (od devetdesetih let dalje tudi po vrtcih in knjižnicah) – njihovo delo z mladimi je temelj Bralne značke. Bralna značka spodbuja prostovoljno branje v prostem času. Ves čas se razvija kot dopolnilo k pouku slovenskega jezika in književnosti ter dejavnostim (šolske) knjižnice, hkrati pa je kot obšolska/interesna dejavnost lahko svobodnejša, bližja otrokom in mladim, in tako uspešnejša pri oblikovanju bralcev za vse življenje. Vseskozi se močno vključuje v strokovna

in družbena prizadevanja, da bi se dvignila bralna pismenost posameznikov in družbe v celoti (<https://www.bralnaznacka.si/sl/o-nas/predstavitev/>).

3.5.2 Večer branja

Večer branja je projekt, ki ga na naši šoli izvajamo zadnjih 15 let, z izjemo dveh pandemičnih let. Projekt izvajamo v dveh skupinah, dejavnosti pa so prilagojene starostni stopnji učencev. Prvo skupino sestavljajo učenci od 1. do 5. razreda, drugo pa učenci od 6. do 9. razreda. Gre za zamisel, da se večer preživi v šoli ob branju knjig in dejavnostih, ki so povezane z branjem, literaturo ter umetnostjo nasploh. Mentorice vsako leto pripravijo program, ki je za učence privlačen, in jim ga predstavijo ob začetku Večera branja. Po navadi začnemo večer/pozno popoldan s pogovorom o tem, kaj učenci trenutno berejo in deljenjem vtisov, misli o prebranem, v nadaljevanju pa se zvrstijo delavnice, v katerih se na tak ali drugačen način posvečamo knjigam, ustvarjanju, pa tudi druženju ob branju. Pogosto se pri načrtovanju in izvedbi dejavnosti povezujemo z zavodom MARS, literati in pravljíčarji.

Projekt Večer branja je različica Noči branja, ki so jo prvič izvedli v Nemčiji leta 1988, v Sloveniji pa 2007. Tudi pri nas smo v začetku noč preživel v šoli, kasneje pa se je projekt preoblikoval v Večer branja. Za dogodek vlada veliko zanimanje, predvsem na razredni stopnji se ga udeleži veliko otrok. Vstopnica za Večer branja je opravljena bralna značka.

3.5.3 Rastem s knjigo

Gre za nacionalni projekt spodbujanja bralne kulture, katerega cilj je osnovnošolce in srednješolce motivirati za branje mladinskega leposlovja slovenskih avtorjev ter jih spodbuditi k obiskovanju splošnih knjižnic. Projekt je Ministrstvo za kulturo začelo izvajati v šolskem letu 2006/2007, najprej zgolj za osnovne šole. Javna agencija za knjigo Republike Slovenije ga je začela voditi ob ustanovitvi leta 2009.

Cilji nacionalnega projekta Rastem s knjigo so:

- spodbujati dostopnost kakovostnega in izvirnega slovenskega mladinskega leposlovja;
- promovirati vrhunske domače ustvarjalce mladinskega leposlovja;
- spodbujati bralno motivacijo šolarjev in njihov obisk splošnih knjižnic;

- motivirati založnike za večje vključevanje sodobnih slovenskih piscev v založniške programe za mladino ter povečevanje deleža izdanega izvirnega slovenskega mladinskega leposlovja.

Prve priprave na projekt, ki je vezan na šolsko leto, se pričnejo v spomladanskih mesecih z javnim razpisom, v okviru katerega pristojna strokovna komisija JAK med prijavljenimi slovenskimi mladinskimi deli izbere dve – eno za sedmošolce in eno za dijake prvih letnikov. Vsako leto sta izbrani dve drugi deli. Vsi sedmošolci in dijaki prvih letnikov srednjih šol prejmejo vsak svoj izvod izbrane knjige ob posebej za to priložnost organiziranem obisku najbližje splošne knjižnice, ki je vključen v letni delovni načrt slovenskih osnovnih in srednjih šol. Obisk knjižnice poleg prejema knjige vključuje še spoznavanje knjižničnega informacijskega znanja, seznanjanje z najnovejšim mladinskim leposlovjem ter predstavitev avtorjev in knjige. Prispela poročila splošnih in šolskih knjižnic ter odzivi vseh vpletenih kažejo na vsakoletno uspešno izvedbo projekta (<https://www.jakrs.si/bralna-kultura/rastem-s-knjigo/>).

3.5.4 Eko bralna značka

Cilj projekta je z branjem preko ustvarjalnega mišljenja krepiti ekološko zavest s pomočjo knjige. Pomeni eno od poti za spodbujanje otrok, učencev in dijakov k branju literature z ekološko tematiko ter tako prispevati k razvoju okoljskega izobraževanja slovenskih eko vrtcev in eko šol. S prebiranjem literature z različnimi ekološko obarvanimi temami med otroki, učenci in dijaki se spodbuja:

- pozitiven odnos do branja,
- individualno kreativno mišljenje,
- pozitiven odnos do okolja,
- aktivno vključevanje v okolje,
- različne aktivnosti z ekološkimi vsebinami,
- medpredmetno povezovanje,
- ustvarjanje konkretnih izdelkov (risba, plakati, zgodbe, pesmi, spisi ...).

Učenci v okviru projekta preberejo najmanj dve knjigi ali in en članek iz časopisov ali revij, ki obravnavajo teme z ekološko vsebino (<https://ekosola.si/ekobranje-za-ekoizivljenje-20-21/>).

3.5.5 Dolgo branje kot del pouka materinščine

Pri pouku slovenščine nas skuša učiteljica slovenščine motivirati za branje tako, da ob začetku šolskega leta skupaj izberemo en roman in ga do konca leta tudi preberemo. Gre za branje v nadaljevanjih, in sicer vsakič, ko pri pouku za to najdemo čas. Ta dejavnost je med mojimi sošolci zelo priljubljena in predstavlja edini način, da vsak učenec v šolskem letu prebere vsaj eno knjigo (zraven tistih, ki jih moramo prebrati za domače branje), čeprav nam bere učiteljica. To knjigo je po dogovoru z našo učiteljico mogoče 'uveljaviti' tudi kot eno prebrano knjigo pri bralni znački. Učenci se ob poslušanju sprostijo in malce odmaknejo od šolskih obveznosti, številnih snovi in samo uživajo ter se pri tem sprostijo. Večkrat se zgodi, da učence izbrano delo tako pritegne, da ne morejo počakati, da bi jo v nadaljevanjih skupaj prebrali do konca, ampak gredo v knjižnico in knjigo doma sami preberejo.

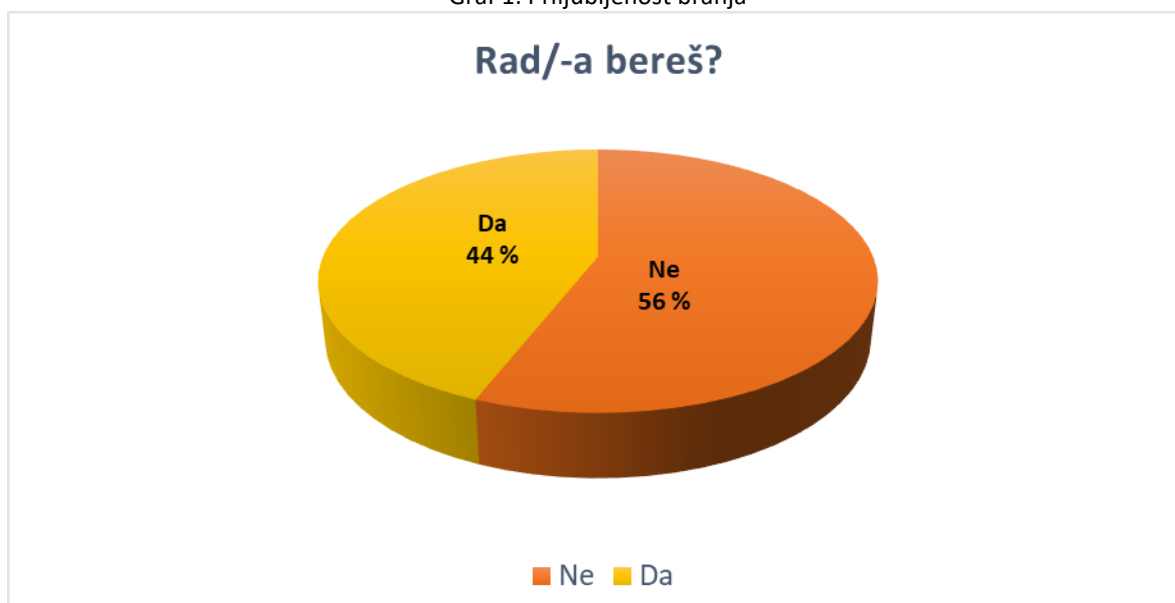
4 REZULTATI

4.1 Anketa 1

Z izvedbo ankete sem želel od učencev dobiti odgovore, kako radi in nasploh kaj berejo učenci, ki jih bom poskušal motivirati. Ustvaril sem anketo, v kateri je bilo zastavljenih 8 vprašanj, ki so mi priborila podatke, potrebne za nadaljevanje raziskovanja in načrtovanje aktivnosti.

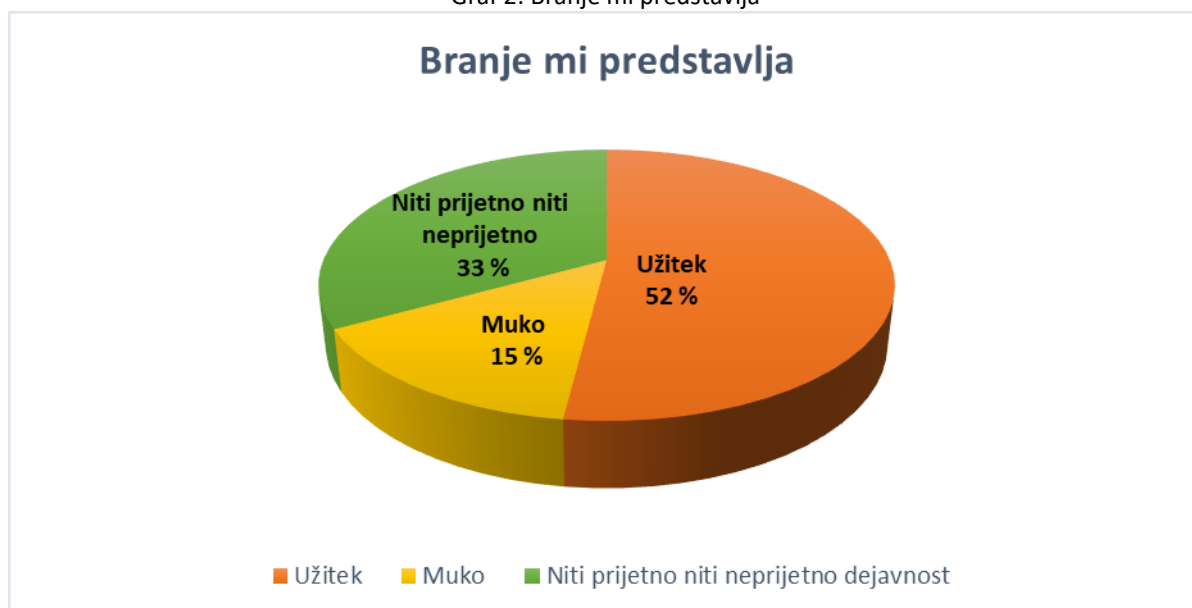
Prvo anketo je skupaj izpolnilo 130 učencev od 6. do 9. razreda.

Graf 1: Priljubljenost branja

Na prvo vprašanje, ali radi berejo, je 44 % učencev odgovorilo z da, kar 56 % pa z ne, kar je povsem pričakovan rezultat; odstotek tistih, ki berejo, me je celo malo presenetil, saj sem pričakoval še nižji rezultat.

Graf 2: Branje mi predstavlja

Iz tega grafa lahko razberemo, da polovici učencev (52 %) branje predstavlja užitek, 33 % jih je neopredeljenih, medtem ko je 15 % učencev odgovorilo, da jim branje predstavlja muko.

Graf 3: Število prebranih knjig na mesec

Kot lahko vidimo, 47 % učencev prebere samo eno knjigo na mesec, 18 % dve, le 21 % pa jih je odgovorilo, da preberejo tri ali več.

Graf 4: Opravljanje bralne značke

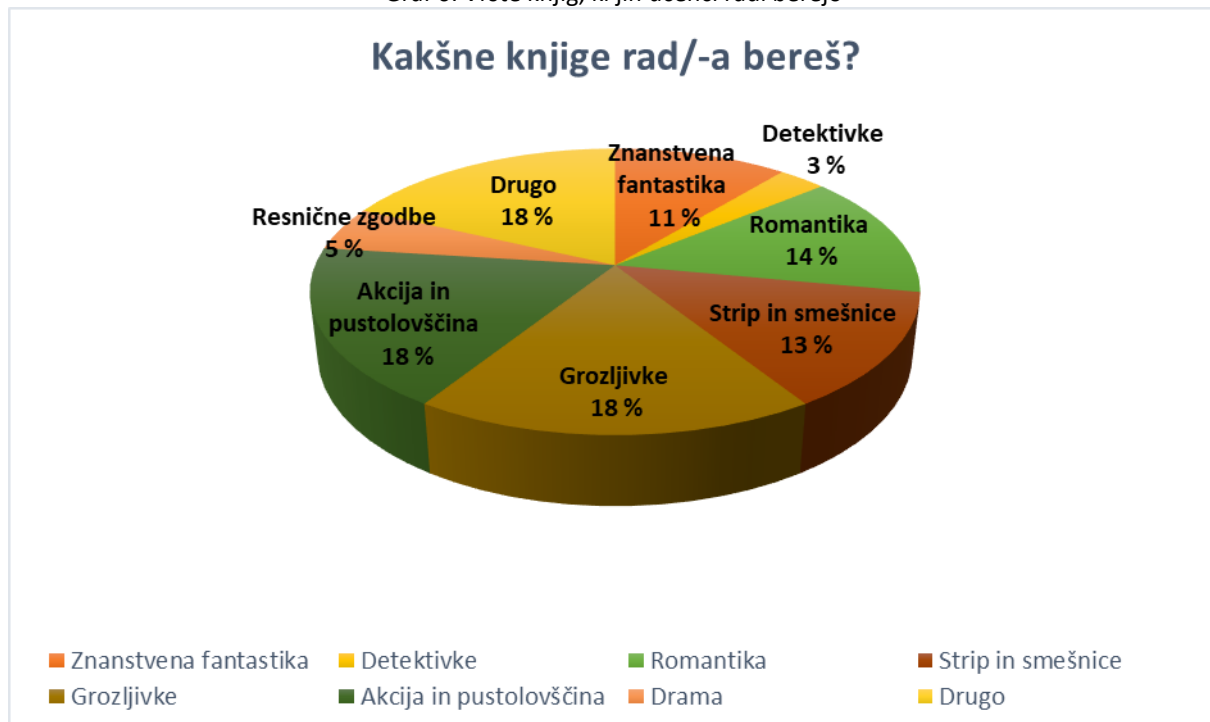
Na vprašanje, ali opravljajo bralno značko, je več kot polovica učencev (56 %) odgovorilo z ne, 44 % odstotkov pa z da.

Graf 5: Motivacija za branje

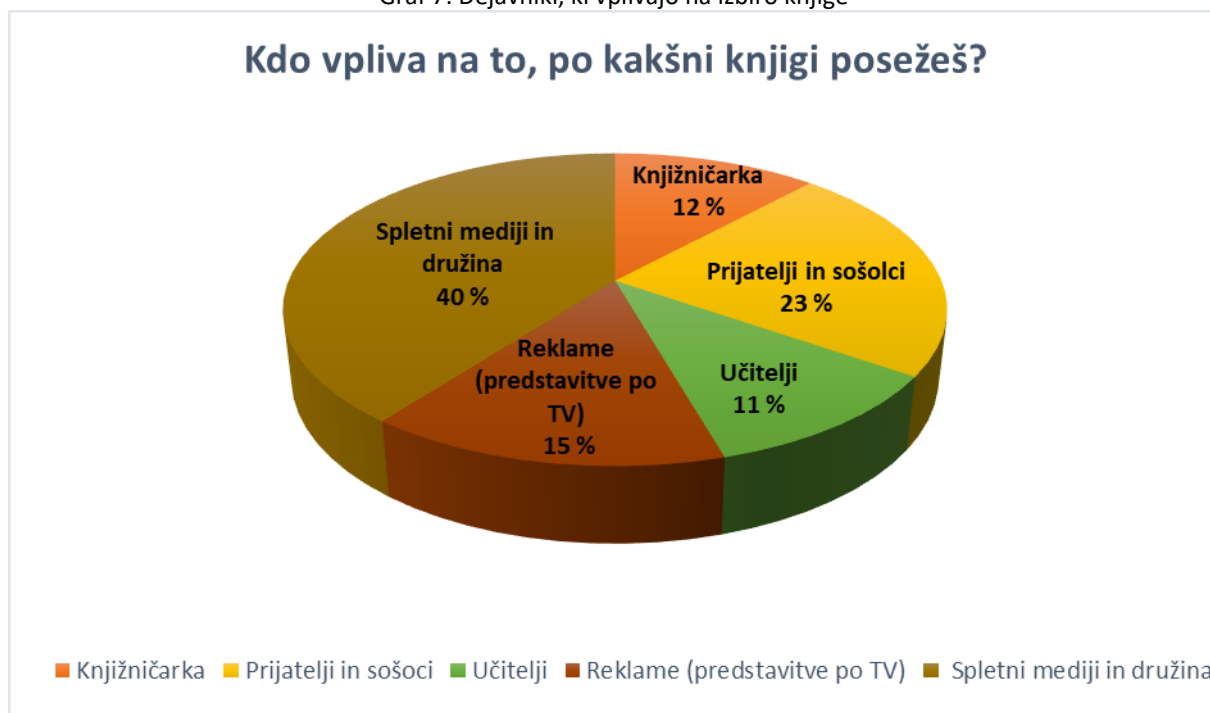
Pri tem vprašanju so bili odgovori zelo različni. Največ jih je izbralo ponujen odgovor, da jih za branje motivira vrsta knjige (15 %). 11 % se jih ni znalo opredeliti in je označilo drugo, 10 % je izbralo nagrado, 8 % je odgovorilo nič, 4 % učencev so označili zgodbo, 2 % pa, da bi prebrali knjigo, če so zasledili, da je bil po njej posnet film in jih je le-ta pritegnil.

Graf 6: Vrste knjig, ki jih učenci radi berejo

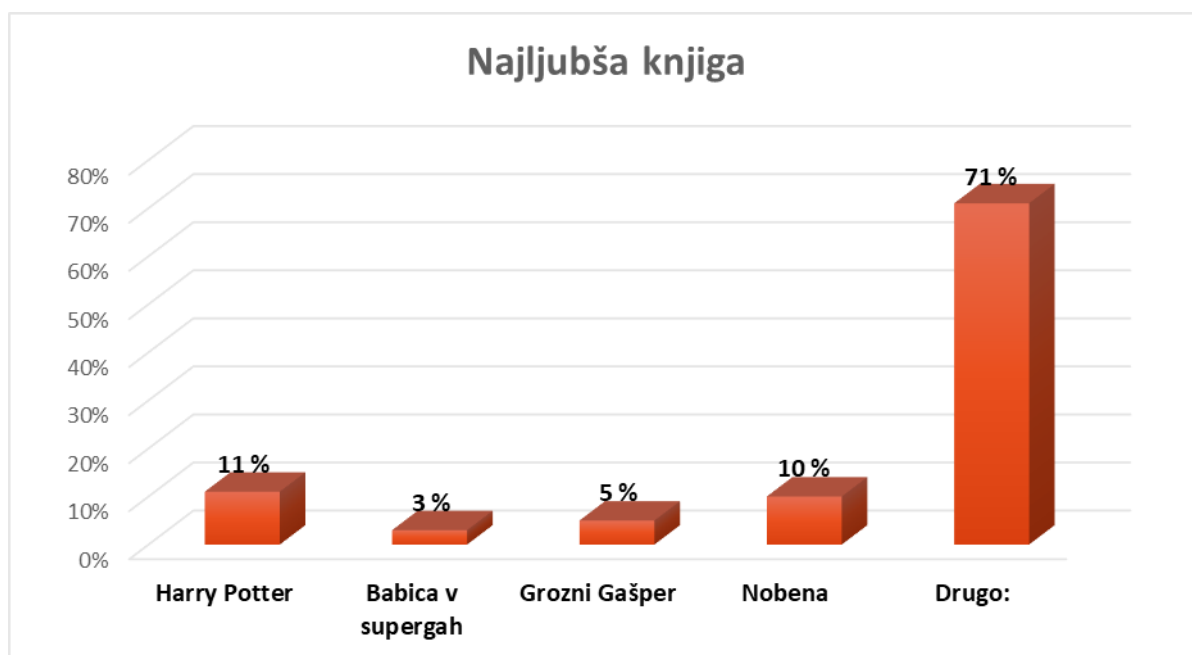
Največ učencev je pri tem vprašanju označilo, da radi berejo grozljivke ali akcijske pustolovščine (18 %), sledijo jim romantične knjige (14 %), stripi in smešnice (13 %), znanstvena fantastika (11 %), resnične zgodbe (3 %) in detektivke (3 %). Kot vidimo, učenci nimajo nekega enotnega žanra in posegajo po različnih vrstah knjig.

Graf 7: Dejavniki, ki vplivajo na izbiro knjige

Iz vprašanja, kaj vpliva na izbiro knjige za branje, je razvidno, da imajo mediji in družina največji vpliv. Skoraj polovica učencev je namreč izbrala odgovor spletni mediji in družina (40 %). 23 % je odgovorilo prijatelji in sošolci, 15 % reklame ali predstavitve po TV, 12 % knjižničarka in 11 % učitelji.

Graf 8: Najljubša knjiga

Zadnji graf prikazuje odgovor na vprašanje, katera je njihova najljubša knjiga. Učenci so lahko zapisali svoj odgovor. V tej tabeli so zabeleženi tisti, ki so se pojavili največkrat. Vsi ostali odgovori so imeli 2 % ali manj. Harry Potter je najpopularnejša zbirka, kar sem tudi pričakoval, saj je priljubljena že pri mojih vrstnikih, ki pa ne berejo več veliko. Babica v supergah je med knjigami za domače branje, kar pojasni, zakaj se je toliko učencev odločilo zanjo.

4.2 Branje slikanic prvošolcem

Učenci, ki zagotovo najbolj uživajo ob branju, so brez dvoma prvošolci. Ker mnogi izmed njih v tem obdobju, ko sem se loteval raziskave, še niso znali brati, sem dobil zamisel, da bi si za bralce našel pomočnike, in sicer v devetošolcih. Le-ti so namreč varuhi najmlajšim otrokom naše šole. V okviru projekta se mesečno družijo in izvajajo različne dejavnosti (igranje družabnih iger, druženje na prostem, obiskovanje med odmori, razkazovanje šole, kjer poteka predmetni pouk, novoletno obdarovanje ...), zato sem si zamislil, da bi vsak varuh za svojega varovanca izbral slikanico in mu jo tudi prebral. Tako smo se na zadnji novembrski dan v minulem koledarskem letu z učenci obeh 9. razredov in izbranimi slikanicami odpravili na obisk k prvošolcem. Bili so nas zelo veseli in so takoj pokazali veliko zanimanje za prineseno literaturo. Vsak varuh si je poiskal miren kotiček na šoli (knjižnica, kotiček v razredu, hodnik ...) in svojemu varovancu (nekateri devetošolci jih imajo tudi več, saj so prvi razredi na naši šoli številčnejši kot deveti) prebral slikanico ter se o prebranem na koncu z

njim pogovoril. Nekateri učenci so bili bolj zgovorni, drugi so povedali manj, vsi pa so v druženju uživali, kar so po bralnem dogodku tudi povedali svojim razredničarkama. Sam sem dogajanje spremljal, prisluhnil pogovorom in naredil nekaj fotografij. Presenetilo me je dejstvo, da je bilo med prvošolci tudi nekaj otrok, ki so povedali, da jim starši doma ne berejo, zato se mi je zdela ta izkušnja zanje zelo pomembna. Z devetošolci in razredničarkama prvošolcev smo se dogovorili, da bomo tako bralno srečanje v tem šolskem letu ponovili vsaj še dvakrat.

Slika 3: Branje na šolskem hodniku (lastni vir)

Slika 4: Branje v knjižnici (lastni vir)

4.3 Plakati

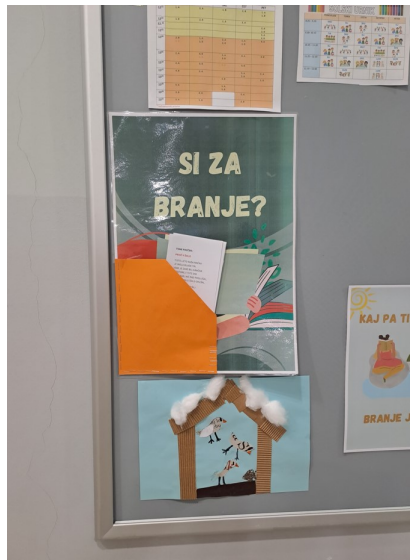
Učenci v šoli preživijo veliko časa, zato sem si zamislil, da bi po vseh prostorih šole (na hodnikih, v učilnicah, jedilnici ...) razobesil motivacijske plakate, s katerimi bi učence nevsiljivo opominjal na branje in jim skušal sporočiti, da je dobro/pomembno brati. S spletnim orodjem Canva sem oblikoval tri različne plakate, na katere sem umestil stilizirane slike mladostnikov, ki berejo. Zraven sem zapisal vprašanje: Kaj pa ti bereš? Tako sem želel doseči, da bi vsak pomislil, ali ima trenutno na svoji nočni omarici kakšno knjigo, ali pa bo mogoče začutil potrebo, da bi tudi on trenutno nekaj bral. Zraven sem umestil še moto/slogan: Branje je kul! Za slengovsko besedo sem se odločil, da bi jim bilo besedilo bližje oziroma da bi jih nagovarjalo v njihovem jeziku. Zamislil sem si, da so plakati po šoli razpostavljeni tako na gosto, da ne glede na to, kje na šoli se učenec nahaja, lahko v svoji neposredni bližini vidi vsaj enega od njih. Ob postavitvi so plakati pritegnili veliko pozornosti in marsikateri učenec me je vprašal, za kaj gre, o tem pa so spraševali tudi učitelje. Plakati bodo ostali na svojih mestih vse šolsko leto.

Slika 5: Plakati v prostorih šole (lastni vir)

4.4 Žepki za besedila

Nekaj časa po razmestitvi plakatov sem se odločil za novo dejavnost, s katero sem želel doseči, da bi lahko učenci brali krajša besedila tudi v šoli med odmori ali si jih odnesli domov in jih prebrali kasneje. Tako bi tudi tisti, ki sicer niso vajeni brati, mogoče vsaj iz radovednosti vzeli iz žepka besedilo in ga prebrali. Spet sem oblikoval plakate, tokrat malce večjega formata in jih ponovno opremil s sugestivnim vprašanjem: Si za branje? V žepke sem vsakih 14 dni vstavil novo besedilo in skrbel za to, da žepki nikoli niso bili prazni. Dva taka plakata sem postavil na razredni stopnji in dva na predmetni. Vsakič sem izbral besedila, primerna starostni stopnji učencev (o tem sem se posvetoval z mentoricama ali knjižničarko), bodisi pesmi, krajše zgodbe, odlomke iz romanov ali stripe. Zanimivo se mi je zdelo, da so na predmetni stopnji zelo hitro pošla besedila, ki sem jih tja umestil na začetku, kasneje pa zanje ni bilo več tako velikega zanimanja. Podobno je bilo tudi na razredni stopnji.

Slika 6: Bralni žepek na razredni stopnji (lastni vir)

Slika 7: Bralni žepek na predmetni stopnji (lastni vir)

4.5 Knjižni bingo

V iskanju novih zamisli za svoje bralno navduševanje sem na spletni strani Knjižni kažipot (<http://knjiznikazipot.si>) naletel na knjižni bingo, ki se mi je zdel zelo domiseln način za pridobivanje ali navduševanje bralcev, saj sem vedel, da učence najbolj pritegneta tekmovanje ter nagrada, ki le-temu sledi. Oblikoval sem podlage/kartončke, na katere sem umestil 3-krat po 3 kvadratke, ki so vsebovali navodilo za izbiro knjige. Srednji kvadrat je predstavljal polje 'joker' in je štel za eno prebrano knjigo. S kartončki, ki sem jih vložil v kuverte, sem se odpravil v vsak razred na predmetni stopnji in učencem razložil pravila igre/branja. V kuverto sem vložil tudi navodila, ki so si jih lahko učenci kasneje še podrobneje prebrali.

Slika 8: Knjižni bingo (lastni vir)

Branje je kul! Kaj pa ti bereš?

Pred teboj je **knjižni bingo**. Sodeluj v njem in osvoji lepo nagrado. Kaj moraš storiti? Brati! Kje, kako, kdaj, pa je odvisno od tebe. Na kartončku **knjižni bingo** te čaka osem bralnih aktivnosti. So ideja, kaj brati. Na vsak opravljen kvadrataček prilepi **nalepko**. Ko imaš izpolnjene tri kvadratke – vodoravno/navpično ali poševno, imaš bingo! Na sredini pa je še joker, ki avtomatsko šteje kot prebrana knjiga. Tako prebereš še dve knjigi in imaš bingo! Kako kul – ali ne?

Če potrebuješ pomoč pri izbiri knjige, vprašaj knjižničarko, svojo učiteljico za slovenščino, preglej police z novimi knjigami v knjižnici ali povprašaj prijatelje in sošolce.

Kje dobiš nalepke? Po tem, ko si knjigo prebral/-a, poiščeš eno od mentorice za bralno značko, na kratko predstaviš, kaj si prebral/-a, in v zameno prejmeš nalepko.

Da sodeluješ v žrebanju, **moraš imeti vsaj en bingo**. Kartonček lahko oddaš vse **do 10. februarja 2023** v nabiralnik v knjižnici. Ne pozabi pripisati svojega imena in priimka.

Kdaj bo žrebanje? 13. februarja 2023.

In kaj so nagrade?

1. nagrada: 2 vstopnici za kino + knjižna nagrada
2. nagrada: knjižna nagrada
3. nagrada: knjižna nagrada

Slika 9: Navodila za knjižni bingo (lastni vir)

Cilj dejavnosti je bil prebrati vsaj dve knjigi, ki ustrezata pogojem, zapisanim na kvadratkih kartončka za bingo, in ga v kuverti oddati v nabiralnik/skrinjo, ki sem jo izdelal za ta primer

ter umestil v knjižnico. Pri preverjanju prebranih knjig sta mi pomagali obe mentorici in knjižničarka, in sicer sta učencem, ki so jim dokazali, da so določeno knjigo prebrali, v zameno podelili nalepko, ki so jo položili/prilepili na eno od polj. Dogovorili smo se tudi, da je bilo možno branje kombinirati tudi s knjigami, prebranimi za bralno značko. Po treh tednih sem učence preko šolskega radia spomnil, da se bliža rok oddaje kartončkov in žrebanje. Zanimivo se mi je zdelo, da so skrinjo za oddajo kartončkov v knjižnici opazili tudi petošolci, ki so prosili, če smejo tudi oni sodelovati, kar smo jim seveda dovolili.

Slika 10: Skrinja za oddajo izpolnjenih kartončkov v šolski knjižnici (lastni vir)

Skupaj sem razdelil 43 kuvert/kompletov za igro, v škatli pa se jih je na dan žrebanja nahajalo 29, kar pomeni, da vsi niso izpolnili pogoja za sodelovanje (morda pa je kdo od njih kuverto tudi pozabil oddati). Žrebanje sem opravil skupaj z mentoricama in knjižničarko, imena nagrajencev pa smo objavili po šolskem radiu. Sledila je podelitev obljubljenih nagrad.

Slika 11: Podelitev nagrad (lastni vir)

4.6 Branje učencem od 2. do 5. razreda

Uvodoma sem povedal, da so bili moja ciljna skupina, ki sem jo skušal pritegniti k branju, učenci od 6. do 9. razreda, vendar se mi je kasneje zazdelo, da bi bilo dobro tudi pri učencih, ki večinoma še berejo z veseljem, izvesti kakšno dejavnost, ki bi jih obdržala na pravi poti. S pomočjo knjižničarke sem izbral različna besedila in se z njimi odpravil k učencem od 2. do 5. razreda. V vsakem razredu sem preživel eno uro: najprej sem jim prebral izbrano besedilo in se o njem z njimi kasneje še pogovarjal. Z nekaterimi sem se zapletel v daljši pogovor, spet drugi so predlagali, da bi o prebranem še kaj narisali. Za vsak razred sem izbral tudi nekaj ugank. V skoraj vseh razredih več kot polovica otrok bere, bralci berejo več kot 15 minut na dan. Vsi otroci so me prosili, da pridem k njim še enkrat z več ugankami, saj so jim bile le-te najljubše in so jih zelo hitro razrešili.

Slika 12: Druženje z drugošolci (lastni vir)

4.7 Intervju s šolsko knjižničarko

Proti koncu dejavnosti knjižni bingo sem opravil kratek intervju z gospo knjižničarko, da bi mi podala odgovore glede izposoje v času trajanja bralne nagradne igre in mi tako pomagala pri oblikovanju zaključkov moje raziskovalne naloge.

Po katerih knjigah učenci naše šole najraje in najpogosteje posegajo?

Učenci prvega triletja si radi izposojajo knjige iz zbirke Anica, avtorice Dese Muck, slikanice Julie Donaldson, Groznega Gašperja, avtorice Francesce Simon, knjige iz zbirke Dnevnik nabritega mulca Jeffa Kinneyja. Izpostaviti pa moram svojevrsten fenomen, in sicer občutno povečano izposajo in povpraševanje po knjigah iz serije Pasji mož, katere avtor je Dav Pilkey, v slovenščino pa jo je prevedel Boštjan Gorenc – Pižama. Konec prejšnjega šolskega leta je bil ob zaključku bralne značke Boštjan Gorenc naš gost in je otroke s svojim nastopom navdušil do te mere, da so si kar naenkrat želeli vsi izposoditi Pasje može. Za knjige iz te zbirke je sicer že prej vladalo precejšnje zanimanje.

Učenci drugega triletja berejo Harryja Potterja, avtorice J. K. Rowling, seveda boljši in bolj izkušeni bralci (večina prvo knjigo iz zbirke, manjši odstotek se vrne še po vse ostale), potem pa se po navadi lotijo zbirke Pet prijateljev Enid Blyton. Radi posežejo tudi po zbirki stripov Mikija Mustra, pri tem velja poudariti, da je interes za tega avtorja stalnica, da nikoli ni bil zgolj muha enodnevnica. Lahko ga prištevamo med klasiko, ki pa je vselej aktualna pri vseh generacijah. Veliko izposojam tudi knjižice (stripe) iz zbirke Takšno je življenje, avtorice Dominique de Saint Mars, pa seveda zbirke pravljic Primoža Suhodolčana, ki smo ga v okviru

zaključka bralne značke na naši šoli tudi že gostili; pa različne fantazijski in pustolovske romane, tudi knjige iz zbirke Labirint kosti, avtorja Ricka Riordana.

Učenci tretjega triletja posegajo predvsem po problemskih romanih, deloma tudi zaradi dejstva, da imajo v devetem razredu pri slovenščini predviden govorni nastop, ki zajema predstavitev literarnoteoretičnih pojmov ob izbranem problemskem romanu. Večkrat izposodim tudi knjige iz serije domišljijjskih romanov Zgodbe in Narnije, avtorja Cliva Staplesa Lewisa, povpraševanje je tudi po klasiki Douglasa Adamsa Štoparski vodnik po Galaksiji. Zlasti dekleta posegajo po vampirskih romanih, opaziti pa je tudi velik interes za branje knjig v angleškem jeziku. Še vedno pa je zaželen tudi večni Harry Potter.

Kolikokrat vas učenci prosijo za pomoč pri izbiri knjig?

Zelo različno, večinoma se posvetujejo o izbiri, a velikokrat se zgodi, da ne izberejo tega, kar knjižničarka svetuje.

Ali so se posvetovali o knjigah za bingo?

Da, seveda so se posvetovali, večkrat so se pojavile dileme, »ali je to knjiga, ki ima belo ali modro platnico ...« Večkrat so prišli in kaj povprašali o knjigah in izbiri knjig, tudi o vsebini.

Kakšna je bila v tem času izposoja? Mogoče malo večja?

Obisk in izposoja sta se v začetku akcije precej povečala. Knjižni bingo je privabil v knjižnico in k izposoji več učencev, kar začutil se je nenaden interes za branje, ki je bil očiten. Žal pa je začetna vnema upadla. Moja želja je, da bi s knjižnim bingom nadaljevali tudi po zaključnem žrebanju, saj se mi zdi vsakršno spodbujanje k branju izjemnega pomena.

4.8 Anketa 2

Ob koncu vseh izvedenih dejavnosti me je zanimalo, ali mi je s ponujenimi/izvedenimi dejavnostmi uspelo vplivati na bralne navade naših učencev predmetne stopnje. Ponovno sem oblikoval vprašanja, ki naj bi potrdila ali ovrgla moja prizadevanja za večjo bralno navdušenost učencev od 6. do 9. razreda. Anketo je rešilo 154 učencev od 6. do 9. razreda. Število učencev je malenkost večje kot prvič, kar pripisujem razhajanju raznih viroz in drugih bolezni v času izvajanja prve ankete.

Graf 9: Nagovarjanje učencev preko plakatov

Iz tega grafa je razvidno, da je večina učencev (81 %) opazila plakate, ki sem jih nalepil po šoli in so jih nagovarjali k branju. Samo 19 % je odgovorilo, da jih niso opazili, kar se mi zdi lep dosežek.

Graf 10: Prebiranje besedil iz žepkov

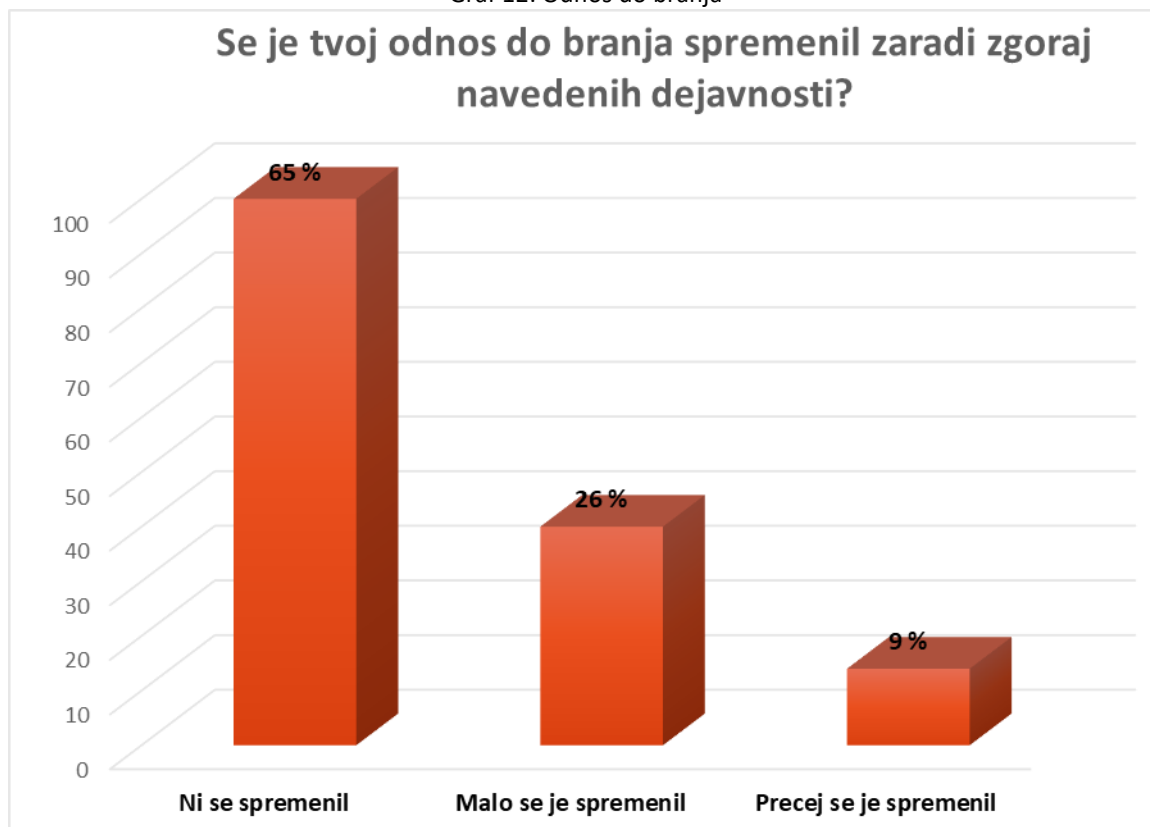
Kot je razvidno iz drugega grafa, je bila četrtnina učencev dovolj radovedna in je posegla po besedilih, ki so se nahajala v bralnih žepkih po šoli. 75 % učencev je vseeno odgovorilo, da niso vzeli nobenega besedila. Anketa sicer ni bila izvedena na razredni stopnji, kjer sem moral žepke z besedili večkrat napolniti. Zato domnevam, da je resnični delež vseh učencev, ki so posegli po besedilih v teh žepkih, večji.

Graf 11: Število prebranih knjig v mesecu

Ta graf prikazuje, da je skoraj polovica učencev (46 %) posegla po kakšni knjigi več, kot bi sicer. 54 % vprašanih pa je odgovorilo, da tega niso storili.

Graf 12: Odnos do branja

Iz tega grafa je razvidno, da bralne dejavnosti na 65 % učencev niso imele nobenega vpliva, kljub temu pa je 26 % učencev odgovorilo, da se je njihov odnos do branja spremenil; 9 %, da se je kar precej spremenil in da so posledično pričeli več brati. Skupno sem torej vsaj malo motiviral 35 % učencev, da so izboljšali svoj odnos do branja.

5 DRUŽBENA ODGOVORNOST

Svet se spopada s pojavom vedno večje bralne nepismenosti in velikim upadom zanimanja za branje. Odrasli in otroci preživijo ogromno časa pred zasloni, ki jih pritegnejo veliko bolj kot knjige. Različne digitalne naprave uporabljamo vsak trenutek dneva, se z njimi sporazumevamo, dogovarjamo in pogovarjamo. Posledično komunikacija, živi družbeni stiki in medsebojno poslušanje upadajo. Zdi se, da se ljudje ne znajo več kakovostno pogovarjati, zato bi bilo za ekrani prebiti čas nujno potrebno zmanjšati v korist branja. Le-to je pomembno tako za posameznika kot za družbo. Poleg vseh že omenjenih prednosti, ki jih prinaša branje, so ljudje, ki veliko berejo, bolj empatični in strpni, kar je ključnega pomena za zdravo družbo. Namen moje naloge je bil učence naše šole pritegniti k branju in jih zanj navdušiti. Z izvedenimi dejavnostmi sem opozarjal na branje in skušal vplivati na to, da bi imeli o njem boljše mnenje, da bi dojeli njegov pomen ter da bi nanj začeli gledati kot na dejavnost, ki je prijetna in 'kul', kar mi je v določeni meri tudi uspelo in me zelo veseli.

Zavedam se, da se vse prične z zgledom. Otroci posnemajo starše, zato ima družina velik vpliv na to, kakšen odnos bodo imeli do branja in knjig. Poleg njih imajo pomembno vlogo tudi vzgojitelji in učitelji, ki izobražujejo bodoče (ne)bralne generacije, otroci pa v šoli prebijejo veliko časa, zato je velikega pomena, da v pridobivanje (vseživljenjskih) bralcev vložimo maksimalen napor.

6 ZAKLJUČEK

Živim v obdobju, kjer večina mojih vrstnikov svoj prosti čas najraje preživlja za elektronskimi napravami. Branje, ki meni predstavlja sprostitev in zabavo, jim je tuje in se ga lotevajo po večini samo, kadar je to res nujno potrebno (domača branja, ocenjevanja ...). Sam vem, kako pomembno je branje za bralno pismenost in splošno razgledanost. Poleg tega širi besedni zaklad, izboljšuje spomin, koncentracijo, spodbuja mišljenje, nas popelje v svet domišljije in omogoča odkrivanje novih realnosti. Še več razlogov, zakaj je branje pomembno, sem zapisal v tej nalogi. Prav tako sem v empiričnem delu naloge predstavil dejavnosti, ki sem jih za učence naše šole pripravil sam in za katere se je izkazalo, da lahko pomagajo pri spodbujanju bralne kulture.

Začetna anketa je potrdila moja predvidevanja o tem, da učenci od 6. do 9. razreda ne berejo ravno veliko, razgovori z učenci in učiteljicami od 1. do 5. razreda pa, da so učenci razredne stopnje dokaj dobri bralci in po večini še radi berejo. Upam, da slednje pomeni, da ti učenci odraščajo v bralnem okolju in upam, da bodo prav ti učenci brali veliko več od današnjih starejših učencev.

Pred začetkom raziskovanja sem si zastavil dve hipotezi, in sicer, da je učence za branje možno navdušiti in da pravilno izbrane bralne dejavnosti lahko vplivajo na to, da bere več učencev. Obe hipotezi lahko potrdim, vendar z določenimi zadržki. Za aktivnost knjižni bingo je v začetku vladalo veliko zanimanje, učenci so pogosteje obiskovali knjižnico z namenom, da bi si izposodili knjige, ki ustrezajo kriterijem, zapisanim na bralnem bingo kartončku, o tem so se posvetovali tudi s knjižničarko, kasneje oziroma do oddaje kartončkov v škatlo v knjižnici pa se je zanimanje nekoliko zmanjšalo. Od vseh 47 razdeljenih kartončkov za igro bingo, se jih je na dan žrebanja v škatli znašlo 29, kar pomeni, da vsi, ki so se sprva sicer navdušili za tovrstno branje, le-tega niso izpeljali (mogoče samo ne do konca). Prav tako je bil sprva velik interes za besedila, nastavljena v knjižnih žepkih (sklepam po tem, kolikokrat sem jih v prvih tednih moral napolniti), kasneje pa je uplahnil in so besedila v žepkih ostajala. Veliko zanimanja so v začetku poželi tudi razobešeni plakati, saj so učenci velikokrat spraševali mene in učiteljice, čemu visijo po šoli. Ko sem se lotil priprave raziskovalne naloge, nisem pričakoval, da bom naredil res veliko spremembo v tako kratkem času, saj nekatere dejavnosti obstajajo več let, a še niso naredile opazne spremembe pri branju učencev, zato

sem s svojim delom zadovoljen, saj izsledki zadnje ankete vseeno pokažejo, da so učenci vsaj v tem obdobju brali več, kot bi sicer oziroma da je 35 % učencev vsaj malo spremenilo svoj odnos do branja.

Skozi izvajanje teh dejavnosti sem dobil veliko novih zamisli, kaj in koga bi lahko še vključil, kaj bi lahko še izboljšal ter tudi veliko pozitivnih odzivov od sošolcev, učencev in učiteljev. Zato bom svoje raziskovanje nadaljeval tudi v prihodnem šolskem letu, ko bom svoje dosedanje delo skušal nadgraditi in določene dejavnosti izvajati še bolj intenzivno. Ohranil bom mini projekt knjižni bingo, in sicer bom še v tem šolskem letu ponovno izvedel igro, prav tako v prihodnjem šolskem letu. Moj namen je tudi postaviti po šoli knjižne kotičke in vsaj dve knjigobežnici (eno na razredni in eno na predmetni stopnji), kjer bi učenci med odmori in prostimi urami lahko brali. Rad bi organiziral tudi bralne minute, ko bi ob dogovorjenem času brali prav vsi na šoli. Prav tako sem govoril z gospo ravnateljico, da bi v prihodnjem šolskem letu skrb za dvig bralne kultura postala ena od prednostnih nalog naše šole, pri čemer bi se tudi sam angažiral. Razmišljal sem tudi o sodelovanju s posameznimi predmetnimi učitelji, in sicer v smislu, da bi ob obravnavani snovi pripravljali nabor knjig, ki govorijo o tematiki, ki jo obravnavajo pri določenih predmetih (mogoče bi nekaj takih knjig v posebne zabojke postavili kar v učilnice določenih predmetov). Zamisli imam še veliko, volje in energije za njihovo uresničitev tudi, zato se veselim, da bom lahko s svojim prispevkom tudi v bodoče pomagal iz nebralcev delati navdušene knjižne molje.

Mislim, da je virus branja nalezljiv in da ga je mogoče širiti brez omejitev, vendar je pri tem očitno treba biti zelo vztrajen, zato bom to z veseljem še naprej počel.

7 VIRI IN LITERATURA

<http://www.ljubljana.si/sl/moja-ljubljana/prireditev/brati-pomeni-stati-inu-obstati-2/>
(pridobljeno: 17. 12. 2022)

<https://www.delo.si/kultura/knjiga/otroci-ki-berejo-so-v-prednosti/>(pridobljeno: 17. 12. 2022)

<https://www.bralnaznacka.si/sl/o-nas/predstavitev/>(pridobljeno: 17. 12. 2022)

<https://www.jakrs.si/bralna-kultura/rastem-s-knjigo/>(pridobljeno: 29. 1. 2023)

<https://2021.nocknjige.si/vodnik-za-izvedbo/noc-branja> (pridobljeno: 29. 1. 2023)

<https://knjiznikazipot.si> (pridobljeno: 12. 10. 2022)

<https://ekosola.si/ekobranje-za-ekozivljenje-20-21/> (pridobljeno: 29. 1. 2023)

Miha Kovač 2020: *Berem, da se poberem: 10 razlogov za branje knjig v digitalnih časih*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Livija Knaflič 2009: *Branje za znanje in branje za zabavo: priročnik za spodbujanje družinske pismenosti*. Ljubljana: Andragoški center Slovenije.

Metka Kordigel 1991: *Bralni razvoj, vrste branja in tipologija bralcev : poskus nove, a ne čisto nove tipologije bralnega razvoja*. Maribor, Pedagoška fakulteta.

Ljubica Marjanovič Umek, Urška Fekonja, Kaja Hacin Beyazoglu 2022: *Skupno branje odraslih in otrok: otrokov vstop v sveti domišljije, čustev, besed in zgodb*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Sonja Pečjak, Nataša Bucik, Ana Gradišar, Cirila Peklaj 2006: *Bralna motivacija v šoli: merjenje in razvijanje*. Ljubljana: Zavod Republika Slovenije za šolstvo.

Anita Woolfolk 2002: *Pedagoška psihologija*. Ljubljana: Educy.

8 PRILOGE

8. 1 Anketa 1

1. Ali rad/-a bereš? DA NE

2. Branje mi predstavlja:

užitek

muko

niti prijetno niti neprijetno dejavnost.

3. Koliko knjig na mesec prebereš? 1 2 več kot 2

4. Opravljaš bralno značko? DA NE

5. Kaj bi te motiviralo za branje?

6. Kakšne knjige rad/-a bereš? (Katere teme te pritegnejo?)

7. Kdo vpliva na to, po kakšni knjigi posežeš?

8. Katera knjiga, ki si jo prebral/-a, ti je najljubša? (Zapiši njen naslov.)

8. 2 Anketa 2

1. Ali si v preteklih tednih na šoli opazil/-a plakate, ki te nagovarjajo k branju? DA
NE

2. Si iz žepka z besedili vzel/-a kakšnega in ga prebral/-a? DA NE

3. Si v teh mesecih prebral/-a kakšno knjigo več, kot bi jo sicer? DA NE

4. Se je tvoj odnos do branja spremenil zaradi zgoraj navedenih dejavnosti (ali si zdaj branju bolj naklonjen/-a)?

Ni se spremenil.

Malo se je spremenil, zdaj me branje malo bolj mika.

Precej se je spremenil, pričel/-a sem več brati.